

प्रस्पेक्टस्

समुदाय विकास व्यवस्थापन (CDM) डिप्लोमा कोर्स

“रूपान्तरित व्यक्ति, रूपान्तरित समुदाय”

स्वागतम्

शेयर एण्ड केयर नेपालले समुदाय विकास व्यवस्थापन डिप्लोमा कोर्ष संचालन गर्ने अवसर पाउनु हाम्रो लागि गर्वको विषय हो । यस कोर्षको शुरुवात एवं निरन्तरताले हाम्रो एउटा सपना पूरा भएको छ । तपाईं यस डिप्लोमा कोर्षमा सहभागी हुन लाग्नु भएकोमा हामी प्रशन्नता व्यक्त गर्दछौं । यस कोर्ष अध्ययन क्रममा सिक्दै र आफ्ना अनुभवहरु बाँड्दै गर्दा यस प्रक्रियाको महत्व बुझ्दै जानुहुनेछ भन्ने कुरामा हामी विश्वस्त छौं। अध्ययनको क्रममा तपाईंले सिक्ने कुराहरु मनोरञ्जनात्मक बनाउन सक्दो प्रयास गर्नेछौं भन्ने विश्वास दिलाउँदछौं । हामी तपाईंले यस कोर्ष अध्ययन गरी शेयर एण्ड केयर नेपालको सदस्य बनी “रूपान्तरित व्यक्ति रूपान्तरित समुदाय”को अभियानमा आफ्नो महत्वपूर्ण उपस्थितिद्वारा चुनौतिपूर्ण परिस्थितिहरुमा पनि धैर्यतापूर्वक सकारात्मक भिन्नता ल्याउन योगदान पुर्याउनु नै हुनेछ भन्ने आशा गर्दछौं ।

समुदाय विकास व्यवस्थापन कोर्ष

बि.सं. २०५१ सालमा भारतको जामखेदमा अवस्थित एकिकृत ग्रामिण स्वास्थ्य सेवा परियोजनाद्वारा संचालित डिप्लोमा इन कम्युनिटी हेल्थ एण्ड पपुलेशन तालिम लिने क्रममा शेयर एण्ड केयर नेपालको संस्थापक एवं कार्यकारी निर्देशक (रमेश खड्का) ले यस १ वर्षे समुदाय विकास व्यवस्थापन डिप्लोमा कोर्षको परिकल्पना गर्नुभएको थियो । यद्यपी, उहाँकै नेतृत्व र सामुहिक प्रयासमा जुन परिकल्पनाले मुर्त रूप भने बि.सं. २०७० सालमा लिएको थियो ।

यस समुदाय विकास व्यवस्थापन डिप्लोमा कोर्ष, सामुदायिक विकास कार्यक्रमहरु सहजीकरण एवं व्यवस्थापन गर्नको लागि आवश्यक ज्ञान, शीप र दक्षता सहित डिजाइनिङ्ग भएको एकीकृत प्याकेज हो । जुन कोर्षको मूख्य लक्ष्य भनेको “रूपान्तरित व्यक्ति, रूपान्तरित समुदाय” को

मर्म अनुरुप नेपालको विभिन्न ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रका सामुदायिक विकास कार्यकर्ता वा अभियानकर्ताहरूको सामुदायिक विकास र व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञान, शीप र दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु हो ।

जसरी सूर्यमुखी फूलको एक विऊले अरु हजारौं विऊहरू उत्पादन गरी एक सुन्दर बगैचाको रूप दिन सक्छ, भने भैं एक रूपान्तरित व्यक्तिले अरु व्यक्तिहरूलाई पनि रूपान्तरण गर्न सक्छ, भन्ने ज्वलन्त उदाहरणको रूपमा यस समुदाय विकास व्यवस्थापन डिप्लोमा कोर्षलाई लिन सकिन्छ । यस कोर्षबाट पहिलो देखि पाँचौं व्याच सम्म आइपुग्दा २७ वटा जिल्लाहरूको सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरू र समुदायमा आधारित संस्थाहरूका १०५ जना व्यक्तिहरू तालिम प्राप्त एवं दिक्षित भइ विभिन्न जिल्ला एवं समुदायहरूमा सामुदायिक विकास एवं रूपान्तरण अभियानमा निरन्तर क्रियाशील भैरहेका छन् ।

यस कोर्षले समुदाय विकासमा क्रियाशील व्यक्ति, संस्था र निकायका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा विशेष योगदान पुग्नेछ, भन्ने हामीले आशा एवं विश्वास लिएका छौं । तसर्थ, समुदाय विकास एवं समुदाय सशक्तिकरण र रूपान्तरण प्रक्रियामा संलग्न हरेक व्यक्ति तथा निकायहरूलाई समुदाय विकास व्यवस्थापन सम्बन्धी हाम्रो असल अभ्यास र सिकाईहरू मार्फत थप उत्साह र प्रेरणा दिन चाहन्छौं ।

कोर्षको उद्देश्य

समुदाय विकासमा क्रियाशील विकास अभियानकर्ताहरूलाई उचित ज्ञान र सिपद्वारा सक्षम एवं क्षमतावान् बनाउनु यस समुदाय विकास व्यवस्थापन कोर्षको उद्देश्य रहेको छ । यस कोर्षबाट सहभागीहरूले हासिल गरेका सैद्धान्तिक ज्ञान र व्यवहारिक अनुभवहरूले समुदाय विकासका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न उनीहरूको पेशागत क्षमतामा अभिवृद्धि गराउनेछ ।

कोर्षको मान्यता

बि.सं. २०७४ साल देखि अमेरिकाको फ्युचर जेनेरेशन यूनिभर्सिटी (Future Generations University) सित गरिएको औपचारिक साभेदारी सम्झौता पश्चात यो कोर्षले विधिवत मान्यता (Affiliation) प्राप्त गरी प्रभावकारी रूपमा संचालन भैरेहको छ ।

यो कोर्षवाट कसले फाइदा लिन सक्छन् ?

ग्रामिण तथा शहरी क्षेत्रका समुदायमा कार्यरत समुदायिक विकास कार्यकर्ता वा अभियानकर्ताहरु जो समुदाय विकास क्रियाकलापहरुलाई सहजीकरण एवं नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न इच्छुक छन् तर यस सम्बन्धी दृष्टिकोण, उचित ज्ञान र सीपको कमी भएकाहरु यस कोर्षवाट लाभान्वित हुनेछन् ।

कोर्ष मोड्यूल

कोर्ष मोड्यूल - “क” समुदाय

१. समुदायको आधारभुत पक्षहरु
प्रतिको बुझाई
२. समुदायको गतिशिलता प्रतिको बुझाई
३. गरिवी र यसको सम्बन्धको आधारमा
समुदायप्रतिको बुझाई
४. गरिवीको सम्बन्धनका चुनौती र
पद्धतीहरु
५. समुदायको आवश्यकता पहिचान र
लेखाजोखा
६. समुदायमा रूपान्तरणको परिचय र
अवधारणा

कोर्ष मोड्यूल - “ख” विकास

१. विकास पद्धतीका आधारभुत
अवधारणाहरु
२. समुदाय संगठन र परिचालन
३. समुदाय सहभागिता र
श्रोत परिचालन
४. सरकारी सक्रियता तथा कदमहरु
५. समुदाय सशक्तिकरण
६. स्थानिय श्रोत परिचालन

कोर्ष मोड्यूल - “ग” व्यवस्थापन

१. परियोजनाको परिचय
२. परियोजना व्यवस्थापनका आयामहरु
३. प्रस्तावना लेखन
४. कार्य योजना तयारी एवं कार्यन्वयन
५. परियोजना अनुगमन र मूल्यांकन
६. मानव संसाधन विकास

कोर्ष मोड्यूल - “घ” सिप विकास

१. सहजीकरण सिप
२. तालिम सिप
३. प्रभावकारी सञ्चार गर्ने सिप
४. नेतृत्व गर्ने सिप
५. अन्तर व्यक्तिगत सम्बन्ध राख्ने सिप
६. परामर्श गर्ने सिप
७. व्यक्तित्व विकास
८. सम्बन्ध विस्तार सिप
९. प्रतिवेदन लेख्ने सीप
१०. सुशासन
११. टोली निर्माण

कोर्ष मोड्यूल - “ङ” विषयगत सवालहरु

१. सिङ स्केल
(समुदाय सशक्तिकरण पद्धती)
२. प्रकोपको पूर्वतयारी
३. सहकारी शिक्षा
४. मानव वेचविखन विरुद्ध अभियान
५. लघु उद्यम विकास
६. विकलांगहरुको अधिकारका
लागि पैरवी
७. बाल अधिकार
८. महिला सशक्तिकरण
९. आधारभूत शिक्षा
१०. खाद्य सुरक्षा
११. वातावरण र सरसफाई
१२. सामुदायिक स्वास्थ्य

कोर्षको अवधि

यस समुदाय विकास व्यवस्थापन डिप्लोमा कोर्षको अवधि १ वर्षको हुनेछ । जुन कोर्षलाई आवासीय, अनलाइन र सामुदायिक ल्याब वा कार्यगत गरी ३ चरणमा विभाजित गरिएको छ । पहिलो चरणमा ५ हप्ते (३५ दिन) आवासीय तालिम (Residential Training) हुनेछ । दोस्रो चरणमा नयाँ इन्टरनेट सिकाइ प्रविधि मार्फत विभिन्न विषयहरूमा ४ महिना अनलाइन तालिम (Online Training) हुनेछ । आवश्यक तालिम कै क्रममा सहभागीहरू आफैले बनाएको कार्ययोजना अनुरूप ६.५ महिना सम्म आफ्नै समुदाय वा आफु आवद्ध संस्थामा व्यावहारिक सिकाई, अध्ययन एवं कार्यगत अनुभवको लागि सामुदायिक ल्याब वा कार्यगत अभ्यास (Community Lab/Field Practicum) हुनेछ । माथि उल्लेखित ३ चरणको सिकाइ कार्य सफलतापूर्वक सकिएपछि यो कोर्षको सहभागीहरूलाई समुदाय विकास व्यवस्थापन डिप्लोमा कोर्षको प्रमाण पत्र प्रदान गरिनेछ ।

सिकाई विधि

१. आवश्यक तालिम (Residential Learning)

सिक्नका लागि सहज तुल्याउन सहभागीहरूले सिक्न सक्ने विभिन्न प्रकारका सिकाई विधि र सामाग्रीहरूको प्रयोग गरिनेछ । आवश्यक तालिमकै क्रममा सिकाइका नयाँ प्रविधिहरू (जस्तै: Moodle, Zoom र सामाजिक संजालहरू आदि) बारेमा विशेष अनुशिक्षण एवं प्रयोगात्मक अभ्यास गराइ उक्त सिकाइ प्रविधिहरूको अधिकतम सदुपयोग गर्न उत्साहित गरिनेछ । आवासीय अध्ययनमा विषयगत दक्ष सहजकर्ताहरूबाट प्रवचन, समूह छलफल, सहभागीहरू बिच एक अर्कासित अन्तरक्रिया, असाइन्मेन्ट्स दिने र अनुभवहरू आदानप्रदानको वातावरण तयार गरी सिंगो परियोजनाको डिजाइनिङ्ग समेत गराइनेछ । जसबाट सहभागीहरू उपलब्ध स्रोत सामाग्रीहरूको अधिकतम सदुपयोग गर्न उत्साहित हुनेछन् । यस तालिम तथा सिकाइ अनुभवका हरेक चरण र प्रक्रियामा समुदायका व्यक्तिहरूलाई सहभागी गराइनेछ । परियोजनाको स्थलगत भ्रमणले (विगत र वर्तमानको परियोजना स्थल) सहभागीहरूलाई व्यावहारिक ज्ञान अभ्यास र सान्दर्भिक अनुभव संगाल्ने मौका दिइनेछ । विषयगत सवालहरूमा सहभागीहरूको

अनुभवलाई ताजा पार्न उनीहरूलाई गैरसरकारी तथा सरकारी संस्थाका नमूना परियोजनामा लगेर समुदायको प्रत्यक्ष अवलोकन र अन्तक्रिया गर्न लगाइनेछ ।

२. अनलाइन/वेबमा आधारित सिकाइ (Online/Web Based Learning)

आवशीय तालिम लगतै अनलाइन/वेबमा आधारित सिकाइको लागि अनलाइन सिकाइ प्रविधि (Moodle/Zoom/Social Media) को माध्यमबाट सहभागीहरूलाई विषयगत दक्ष स्रोत व्यक्तिहरूले निर्दिष्ट विषयहरूमा नियमित अनुशिक्षण, प्रशिक्षण र उचित निर्देशन सहित आवश्यक स्रोत एवं अध्ययन सामाग्रीहरू (जस्तै: श्रव्य, दृष्य सामाग्री, पावरप्वाइन्ट एवं अन्य ह्याण्डआउटहरू आदि) उपलब्ध गराउनेछन् । ती विषयगत स्रोत सामाग्रीहरूको विस्तृत अध्ययन, मनन र विश्लेषण गरी सहभागीहरूले सोधिएको प्रश्नहरूको आधारमा आ-आफ्नो असाइन्मेन्ट (Assignment) तयारी पारी पेश गर्न लगाइनेछ । सहभागीहरूले पेश गरेका असाइन्मेन्टहरूमा सम्बन्धित विषयगत स्रोत व्यक्तिहरूले आशयकता अनुसार उचित सल्लाह, पृष्टपोषण र मार्ग निर्देशन दिइ उनीहरूलाई विषयवस्तु प्रतिको ज्ञान, दक्षता र व्यावहारिक कार्यान्वयनको लागि अभिप्रेरित गर्नेछन् ।

२. सामुदायिक ल्याव /कार्यगत सिकाई (Field Practicum Learning)

आवशीय तालिम कै क्रममा सहभागीहरूले ६.५ महिनाको कार्यगत सिकाई (Field Practicum Learning) को लागि आ-आफ्नो कार्ययोजना तयार पार्न उत्साहित गरिनेछ । उक्त कार्ययोजना अनुरूप सहभागीहरूले आफ्नै समुदाय वा आफु आवद्ध संस्थामा गइ स्थलगत सिकाई, अध्ययन एवं कार्यगत अनुभव संगाल्नेछन् । यो अवधिमा सहभागीहरूले आवासीय अध्ययनको क्रममा सिकेका कुराहरू आफ्नो समुदाय वा संस्थामा गएर कार्यान्वयन र लागु गर्नेछन् । सो अवधिमा शेयर एण्ड केयरले सहभागीहरूको समुदायमा स्थलगत भ्रमण वा अन्य कुनै माध्यमद्वारा नियमित निरिक्षण, अनुगमन, अनुशिक्षण र उचित पृष्टपोषण सहित आवश्यक सहयोग एवं प्रोत्साहन समेत गर्नेछ । अन्त्यमा, सहभागीहरूले सामुदायिक ल्याव वा कार्यगत सिकाइको प्रगति प्रतिवेदन र आफ्नै सफलता वा रुपान्तरणको कथा लेखि तालिम प्रदायक संस्थालाई पेश गर्नेछन् ।

कोर्ष संचालन हुने स्थान

ललितपुर जिल्लाको गोदावरी नगरपालिका वडा नं. १४, बाँडेगाउँ स्थित शेयर एण्ड केयर नेपालको रुपान्तरण केन्द्रमा आवशीय तालिम/कोर्ष संचालन हुनेछ तर अनलाइन कोर्ष र सामुदायिक ल्याव वा कार्यगत सिकाइ भने सहभागीहरूले आफु आवद्ध समुदाय वा संस्थामा नै रहेर सम्पन्न गर्नेछन् ।

कोर्षमा प्रयोग हुने भाषा

कोर्षमा नेपाली भाषाको प्रयोग गरिनेछ । यसका सन्दर्भ सामग्री तथा पुस्तकहरू अंग्रेजी र नेपाली दुवै भाषामा उपलब्ध गराइनेछ ।

कोर्ष शुल्क

हामीले यस १ वर्षे कोर्षको जम्मा शुल्क रु. ५०,०००/- निर्धारण गरेका छौं । उक्त निर्धारित शुल्कबाट सहभागीहरूले आवाशीय, अनलाइन र कार्यगत तालिम लिन सक्नेछन् । तालिम लिन इच्छुक सहभागीहरूले उक्त शुल्क एकमुष्ट रुपमा तालिम प्रदायक संस्थालाई बुझाउनु पर्ने छ । यद्यपी, तालिम प्रदायक संस्थाले सहभागीहरूको प्रोफाइल, स्तर, आर्थिक अवस्था र सम्भावनाको आधारमा निर्धारित कोर्ष शुल्कमा आवश्यक छुट तथा छात्रवृत्ति प्रदान गर्न पनि सक्नेछ ।

कोर्षको प्रस्तावित तालिका:

- ❖ आवेदन दिने अन्तिम मिति:
- ❖ सहभागी छनौट तथा सहभागीलाई जानकारी:
- ❖ सहभागीहरू आइपुग्नु पर्ने मिति:
- ❖ आवशीय कोर्ष संचालन:
- ❖ आवशीय कोर्षको दीक्षान्त समारोह:

सहजकर्ताहरू:

हाम्रो सहजकर्ताहरू समुदाय विकासको क्षेत्रमा व्यवहारिक र त्यस सम्बन्धी योग्यता एवं दक्षता भएकाहरू मध्येबाट छानिएका हुनेछन् । हामी कहाँ तीन वर्गका सहजकर्ताहरू हुनेछन्, जस्तै :

१. स्थानिय समुदायमा आधारित सहजकर्ताहरू: जोसंग व्यवहारिक ज्ञान छ ।
२. आन्तरिक सहजकर्ताहरू: जो कोषको डिजाइनिङ्ग गर्ने क्रममा संलग्न छन् र जो जससंग कोष अनुसारको आवश्यक सिप र दक्षता छ ।
३. बाह्य सहजकर्ताहरू: राष्ट्रिय वा अन्तराष्ट्रिय स्तरका व्यक्तिहरू जो कोषसंग सम्बन्धित विषयगत ज्ञान र अनुभवमा दक्ष छन् ।
४. आमन्त्रीत पाहुनाहरू/आमन्त्रीत व्यक्तित्वहरू: जो जससंग प्रेरणादायी अनुभव र व्यक्तित्व छ ।

यसरी सम्बन्धित ज्ञान, सिप र व्यवहारिक प्रयोगको समिश्रणले सहभागीहरूलाई वास्तविक परिस्थितीमा अवधारणाहरूको ज्ञान, खारिएको सिप र व्यवहारिकतामा उत्रन मद्दत गर्नेछ ।

कोर्षमा सहभागी हुन वा प्रवेश पाउने मापदण्ड:

१. कोर्षमा सहभागी हुन इच्छुक उम्मेदवारले कम्तीमा उच्च मा.वि. तह (१०+२) पुरा गरि समुदाय विकासको क्षेत्रमा कम्तीमा दुई वर्ष काम गरेको हुनु पर्नेछ ।
२. इच्छुक उम्मेदवारको उमेर २०-३५ वर्षको हुनु पर्नेछ ।
३. ग्रामिण क्षेत्र, जनजाति तथा दलित समुदायका उम्मेदवारलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।
४. इच्छुक सहभागी वा उम्मेदवारलाई सम्बन्धित समुदायमा आधारित संस्थाहरू (जस्तै: समुह, सहकारी, क्लब, मण्डलीहरू आदि) वा सरकारी संस्था वा गैर-सरकारी संस्थाहरूद्वारा सिफारिस एवं प्रायोजन गरेको हुनुपर्नेछ ।

निवेदन कसरी दिने ?

इच्छुक व्यक्तिहरूले निवेदन फारम भरेर हामीलाई हाम्रो इमेल ठेगाना (**bhim@share-care.org** वा **transformation@share-care.org**) मा पठाउन वा शेअर एण्ड केयर नेपालको केन्द्रीय कार्यालय, मानभवन, ललितपुरमा बुझाउन सक्नुहुनेछ । निवेदन फारम संस्थाको वेबसाइट (https://share-care.org/index.php/diploma_course) बाट पनि डाउनलोड गर्न सक्नुहुनेछ ।

"Be a Part of Transformation"

SHARE AND CARE NEPAL
 P.O. Box 10657, Kathmandu, Nepal
 Telephone: +977-1-5538577
 Email: edo@share-care.org
 Website: www.share-care.org